

INSTITUȚIA NĂȘIEI ÎN COMUNITĂȚILE TRADIȚIONALE DIN OLTENIA*

ANCA CEAUȘESCU*

În organizarea societății tradiționale românești, un rol însemnat l-au avut relațiile de rudenie care se stabileau între membrii acesteia. Ca fapte de cultură, cum le numește Nicolae Constantinescu, „relațiile de rudenie sunt văzute, așa cum sunt și în realitate, ca un sistem, ca o rețea de relații sociale integrate structurii sociale date, accentul căzând pe complexitatea unității, pe caracterul organizat al întregului”¹. Ele se constituie ca modalități de reglementare a vieții comunității sau a unor categorii din interiorul acesteia, prin instituirea unor reguli, a unor prescripții și interdicții, care trebuie respectate cu strictețe de către fiecare membru al grupului.

Alături de înrudirea de sânge și înrudirea prin afinitate, în societatea tradițională românească se remarcă o formă de înrudire spirituală cu funcții multiple: *înrudirea prin nășie*. Desemnată prin relațiile care se stabilesc între nași și fini, odată cu săvârșirea Tainei Botezului, această formă de înrudire ocupă un loc important în cadrul relațiilor interumane.

În studiul de față vom realiza o privire de ansamblu asupra instituției nășiei în cadrul primului moment al existenței umane, respectiv asupra rolului nașilor la Botez, pe baza materialului obținut în urma investigațiilor de teren realizate de noi în câteva sate din sudul Olteniei. Vom încerca să punem în evidență aspectele semnificative ale acestei instituții creștine, dar și dinamica mutațiilor culturale survenite în timp.

Instituția nășiei este întâlnită în tot spațiul românesc, dar și pe un areal mai larg în exteriorul acestuia, fapt atestat de numeroase consemnări etnografice. Se pare că își are originile în secolul al VII-lea, când „biserica și-a creat propria

---

* Articolul face parte din proiectul de cercetare *Credințe creștine și practici rituale în spiritualitatea oltenească*, inclus în programul de cercetare al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”: *Biserica și societate în sud-vestul României (sec. XVI-XX)*.

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: ancaceausescu@yahoo.com

¹ Nicolae Constantinescu, *Relațiile de rudenie în societățile tradiționale. Reflexe în folclorul românesc*, București, Editura Academiei R.S.R., 1987, pp. 6, 15.

abordare a rudeniei spirituale prin ritualul botezului”². Această formă de înrudire a fost considerată tot atât de puternică, precum aceea generată de înrudirea consanguină, dacă nu, uneori, chiar superioară acesteia.

Nășia instituționalizează o relație stabilă, legând mai multe generații aparținând la două familii: cea a nașilor și cea a finilor. Henri H. Stahl, într-o analiză sociologică asupra instituției nășitului și a regulilor ei de transmitere, realizată în satul Drăguș, remarcă: „Nășia capătă deci un caracter de relație permanentă care leagă două grupe familiale între ele, iar sistemul de rudenie spirituală izvorât din nășie ajunge să reglementeze sfere *cu mult mai largi și cu totul altfel* decât cum prevăd canoanele bisericești, cu privire la botez și cununie”³. Așadar, legătura prin nășie unește două grupuri, nu numai două persoane. Ea se menține de-a lungul vieții individului, regăsindu-se în toate momentele liminale ale acestuia, precum și în complexul de gesturi și acte rituale care le însoțește.

Nașii au fost impuși de Biserică. Termenul *naș* se referă la persoana care ține copilul în brațe în timpul botezului (*naș de botez*) sau la cea care cunună un cuplu (*naș de cununie*). Sub această formă, termenul este întâlnit în Oltenia, Muntenia și o parte din sudul Moldovei. În restul teritoriului locuit de români, se folosește termenul *nănaș*. În lumea latină, după cum subliniază Vasile Scurtu, nașii aveau o mare varietate de nume: *afferentes, sponsores, fideijussores, patres spirituales, paranympi, susceptores*, după funcțiile pe care le îndeplineau⁴. Același autor ne oferă informații despre echivalentele latine în limba română: *nenasch = compater, patrinus; nănaș (la botez) = testis baptismi, pater lustricus, levans e baptismo*⁵.

Funcțiile sociale și ceremoniale ale nașilor încep odată cu botezul, moment în care ei devin principalii actanți. Trebuie să amintim faptul că până nu demult, în satele oltene a existat obiceiul ca moșii să fie și nașii copilului. Însă, „aceasta pare să fi fost situația generală până la un moment dat, când cele două funcții s-au despărțit, moașei (moșilor) revenindu-le anumite obligații, mai ales în perioada primei copilării, iar nașilor – rosturi precise în momente ulterioare... ale existenței finilor”⁶. Dacă moașa este deținătoarea practicilor de medicină empirică și a actelor magice solicitate de naștere, ea integrează copilul, o ființă fără nume venită din pre existență, în lumea de aici, în familie și spița de neam

² Apud Ludmila Cojocaru, *Nășia la românii din Basarabia: între autoritatea tradiției și avatarurile modernizării*, în: Cornel Bălosu, Nicolae Mihai (editori), *Cultură populară la români. Context istoric și specific cultural*, Craiova, Editura Universitaria, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2014, p. 216.

³ Henri H. Stahl, *Rudenii spirituală din nășie la Drăguș*, în: „Sociologie românească”, Anul I, nr. 7-9, 1936, p. 25.

⁴ Vasile Scurtu, *Termeni de înrudire în limba română*, București, Editura Academiei Române, 1996, p. 239.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Nicolae Constantinescu, *op. cit.*, p. 90.

paternă, atribuția nașilor este aceea de a introduce copilul în lumea creștină, de a-l boteza.

Rolul nașilor este, însă, mult mai amplu, așa cum remarca Henri H. Stahl la mijlocul anilor 1930, aceștia îndeplinind funcții rituale complexe: „Nașul nu este numai o persoană care apare, cu un anumit rol ritual, la un botez sau la o cununie, ci o persoană, legată statornic de o serie de acte rituale, care formează între ele un sistem. Astfel, a boteza pe cineva înseamnă a-ți lua îndatorirea de a-l cununa, de a-i fi naș la «cea de-a doua cununie» sau la «punerea mesei», a-i boteza copiii și a-l duce la groapă, luându-i de acolo «mărul» ...”⁷. Așadar, nașa asista la naștere, în vremea când rolurile de nașă și moașă se suprapuneau; nașii participă la botez, unde sunt principalii martori ai creștinării; ei au obligația de a cununa finii pe care i-au botezat și de a participa la evenimentele importante din viața acestora, cu precădere la botezul copiilor lor; nașii participă la ritualul de înmormântare al finilor dacă aceștia decedează înaintea lor, asumându-și, în anumite situații, cheltuieli materiale: „Când finul moare înainte de împlinirea vârstei de un an, nașul îi plătește toate cheltuielile de înmormântare”⁸.

În societățile tradiționale din Oltenia, de regulă, nașii erau cunoscuți înainte de naștere sau de căsătorie, deoarece, aici, este respectată tradiția păstrării acestora. Nașii, ca și moșii, se moștenesc pe linie patrilineară, din tată în fiu, toți copiii nașului fiind nașii tuturor fiilor finului: „Obligația de a nași este în principiu neîntreruptă. Trebuiește deci ca ea să poată fi transmisă din generație în generație. Cum anume se procedează? Ne putem ușor convinge că și în această privință realitatea cea mare, care trece chiar dincolo de viața indivizilor, este gospodăria”⁹.

Funcția nașului este, astfel, ereditară, la căsătoria copilului botezat (doar dacă este băiat) nașii sunt aleși tot din cadrul aceleiași gospodării: „Nașul de botez al mirelui devine nașul de cununie al acestuia și, în continuare, nașul de botez al copiilor noului cuplu sau cel puțin al primului lor născut”¹⁰. Această situație este semnalată și la aromâni, albanezi, slavii din sud și greci¹¹.

Păstrarea nașului pe linie paternă era obligatorie, după cum reiese din informațiile din comuna Cetate, jud. Dolj: „Nașii sunt de baștină. Te cunună

⁷ Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 25.

⁸ Irina Nicolau, Ioana Popescu, *Introducere în etnologia primei copilării*, în: „Revista de etnografie și folclor”, tom 28, nr. 1, 1983, p. 56.

⁹ Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 26.

¹⁰ Nicolae Constantinescu, *op. cit.*, pp. 88-89.

¹¹ A se vedea: Muriel Dimen Schein, *Change and continuity in a greek mountain village*, Columbia University, 1970, pp. 97, 221; Hahn Johann Georg von, *Albanesische studien*, Jena, 1854, p. 180; Vellionti Maria, *Le parrainage, l'adoption et la fraternisation dans un village arvanite du Péloponèse*, în: „Etudes et documents Balkaniques et Méditerranéens”, vol. 13, Paris, 1987, p. 70; Stanley Earl Aschenbrenner, *A study of ritual sponsorship in a dreek village*, University of Minnesota, 1971, p. 45; Irina Hatzaki, „Synteknia” et „koumaria”. *Le parrainage dans une communauté de montagne un Crête Orientale*, Paris, 1986, pp. 48-49; Eugene Hammel, *Alternative social structures and ritual relation in the Balkans*, New Jersey, 1968.

nașii soțului, care l-au botezat pe el. Tot ei îi botează și copiii”¹², „nașul care te-a botezat, el te cunună, pe băiat; pe fată nu o cunună nașul de botez, ci nașul soțului”¹³ și din satul Cioroiu, com. Fălcoiu, jud. Olt: „Nașii tatălui se păstrează. Așa e obiceiul. Buni sau răi, ei te cunună și tot ei îi botează și copiii”¹⁴.

Botezul tuturor copiilor de către nașii de cununie ai părinților este semnalat și la Peștișani, jud. Gorj: „Nașii erau de moștină, care au cununat pe moș-strămoșii, erau aceiași la toți copiii”¹⁵ sau la Vădastra, jud. Olt: „Nașii se moștenesc: nașii de botez ai mirelui îi cunună și în continuare le botează copiii”¹⁶. În Transilvania, Gail Kligman comsemna, în anii 198080 ai secolului trecut, o practică asemănătoare: „Nașii mirelui botează copiii cuplului”¹⁷. Obiceiul este întâlnit și la românii din Ținutul Codrului¹⁸. În Oltenia, foarte rar tradiția de a păstra nașii nu era respectată.

Transmiterea nășiei de la cununie la botez, dar și de la botezul primului copil la următorii născuți este cunoscută încă din secolul al XV-lea. Citându-l pe cronicarul bizantin Georgios Sphrantzes, Paul H. Stahl notează: „Iar în același an, la 26 ale lunii ianuarie, m-am cununat cu Elena fata secretarului împărațesc Alexie Paleologul Tamplacon. Și la 1 mai din anul 1439 s-a născut fiul meu Ioan, pe care și împăratul oblătuitorul meu chir Constantin l-a ținut la sfântul botez, el care înainte de aceasta ne și cununase ... Și la 16 aprilie din același an (1441), tot în duminica luminată, mi s-a născut fiica Tamar, pe care domnitorul meu despotul chir Constantin a ținut-o și pe dânsa la sfântul botez”¹⁹.

După cum se poate observa, avem de-a face cu o relație care se stabilește între botez și căsătorie, relație care se continuă fără întrerupere (botez – căsătorie – botez – căsătorie – botez ...). În același timp, remarcăm o transmitere a funcției de naș de la botezul primului copil la botezul fraților lui. Totul, în virtutea tradiției de a cărei continuare este răspunzătoare comunitatea din fiecare localitate sau regiune geografică. Așa cum subliniază Vasile Avram, viața în societatea românească „se desfășoară molcom și lent sub paravanul obiceiurilor, datinilor și credințelor moștenite prin tradiție”²⁰.

¹² Inf. Peța Maria, 78 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

¹³ Inf. Vasile Vasilica, 57 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

¹⁴ Inf. Răduică Alexandru, 83 de ani, sat Cioroiu, com. Fălcoiu, jud. Olt.

¹⁵ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, coordonator general Ion Ghinoiu, vol. I, Oltenia, ediție îngrijită de Ofelia Văduva și Ofelia Pleșca, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 35.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Ediția a II-a (traducere de Mircea Boari, Runa Petringenaru, Georgiana Farnoaga, West Paul Barbu), Iași, Editura Polirom, 2005, p. 33.

¹⁸ Viorel Rogoz, *Familia în credințe, rituri și obiceiuri*, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2002, p. 144.

¹⁹ Paul H. Stahl, *Moșitul și nășitul. Transmisia lor în cadrul neamului*, în: „Revista de etnografie și folclor”, tom 38, nr. 5, 1993, p. 422.

²⁰ Vasile Avram, *Chipurile divinității*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2006, p. 572.

Echilibrul existențial este ceea ce definește orice comunitate tradițională. Nerespectarea codurilor comportamentale proprii acesteia crează neliniște și o tulburare a stării de normalitate. Abaterea de la obiceiul de a păstra la botezul copilului nașii de cununie ai părinților are repercusiuni asupra întregii familii: „Obligat, când botezi copilul, chemi nașii care au cununat părinții lui. Nu e bine să pui alți nași pentru că te blesteamă”²¹. O informație din satul Dârvari, jud. Mehedinți, exprimă același aspect: „Nu pui alt naș, te blesteamă. Îți blesteamă copilul sau pe tine și blestemul nașului este cel mai rău”²². La fel și în com. Scornicești, jud. Olt: „Îl blesteamă dacă nu e chemat; în biserică, la icoană, arde o lumânare întoarsă”²³. În satele oltene, foarte rar, obiceiul de a se păstra nașii nu era respectat și aceasta, după cum vom vedea, numai în situații deosebite.

Botezul este primul moment însemnat din existența individului, când are loc inaugurarea funcțiilor ceremoniale și sociale ale nașilor. Prin Sfânta Taină a Botezului, nașterea este conectată la valorile sacre, nou-născutul primește un statut religios și este integrat, astfel, în societatea creștină. Doar prin Botez se poate dobândi calitatea de creștin, după cum subliniază Pr. prof. Ene Braniște: „Botezul este ușa de intrare în creștinism; numai cel ce a trecut prin această ușă dobândește și calitatea de creștin, devenind membru al Bisericii. Fără botez nu este nici Biserică, dar nici puțința de a intra în împărăția cerurilor...”²⁴.

Fiecare copil are la botez nași care, potrivit rânduielii Bisericii Ortodoxe, trebuie să fie ortodocși. Continuând rolul moașei, aceștia contribuie la integrarea nou-născutului într-un alt grup social și de rudenie – comunitatea de credință. Ei sunt cei care întâmpină nou-născutul în momentul venirii lui la Biserică și îl preiau din brațele moașei. Alături de preot, nașii duc la îndeplinire toate actele Botezului (țin în brațe copilul atunci când se rostesc exorcizările, mărturisesc pentru acesta credința creștină, rostind Crezul, primesc pruncul în brațe după ce a fost botezat, îl îmbracă în haine noi). De aici legătura simbolică de mare solidaritate care ia naștere între nași și finii lor, legătură care se menține pe tot parcursul vieții protagoniștilor.

Odată botezat, cel în cauză se naște din nou sufletește și capătă un statut personal în cadrul colectivității, prin primirea numelui. Numirea copilului înseamnă, de fapt, „lumirea” lui, adică integrarea copilului nou născut în cadrul comunității, identificarea socială a acestuia.

De regulă, cei care dau numele copilului, în cadrul ritualului botezului, sunt nașii. La Maglavit, jud. Dolj: „Este bine să ții cont de naș. Dacă el vrea să pui copilului numele lui, îl pui. Așa e bine să faci”²⁵. Obiceiul este întâlnit și în comunele Unirea și Cetate, din același județ: „Numele copilului îl pui după naș,

²¹ Inf. Brânzan Maria, 85 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

²² Inf. Văcaru Olga, 73 de ani, com. Dârvari, jud. Mehedinți.

²³ *Sărbători și obiceiuri...*, p. 35.

²⁴ Ene Braniște, *Rânduielile Bisericii Ortodoxe cu privire la Taina Botezului și a Mirungerii și explicarea lor*, în: „Mitropolia Olteniei”, nr. 3-4, martie-aprilie, 1969, p. 187.

²⁵ Inf. Tonciu Maria, 87 de ani, com. Maglavit, jud. Dolj.

după numele lui sau cum vrea nașul”²⁶, „nașul alege numele de botez al copilului, după numele lui, dacă e băiat, și după numele nașei, dacă este fată. Poate să dea și numele copiilor lui”²⁷.

În satul tradițional, copilului i se dă, de regulă, un singur nume. În prezent, acesta se stabilește de părinți și se alege, în majoritatea cazurilor, două nume: „Acum nu se mai ține cont. Părinții dau copilului ce nume vor ei, ce nume le place. Nu mai întrebă nașii”²⁸.

Odată cu primirea numelui, momentul botezului marchează „începutul existenței efective a *persoanei* copilului în cadrul grupului, ca element aparte și asimilabil”²⁹. Subliniem faptul că trebuie să se facă o distincție netă între numele cu care era strigat copilului înainte de botez și numele primit de acesta în cadrul ritualului botezului³⁰. Până la botez, copilul avea, de multe ori, un nume generic, adesea secret chiar și pentru mamă. I se spunea Lunilă, Joian, Sâmbotin, nume care indică ziua nașterii, conferă statutul avantajos de străin: Turc sau, prin forme neînsemnate: Coca, Bebe păcălește duhurile necurate³¹. Așadar, numele poate să se schimbe în funcție de condiția persoanei, categoria de vârstă a acesteia, în lumea arhaică, individul primind, adesea, „mai întâi un nume vag, apoi unul cunoscut, apoi unul secret, apoi un nume de familie, de clan, de societate secretă”³².

Riturile de acordare a numelui, asimilate celor de integrare, se realizează, în cazul botezului creștin, prin întreita afundare a copilului în apa sfințită (*lustratio*), în timp ce se rostește formula: „Se botează robul lui Dumnezeu ... (numele) în numele Tatălui. Amin. Și al Fiului. Amin. Și al Sfântului Duh. Amin”. Prin acest act simbolic, nou-născutul este separat de lumea de dinainte, profană, impură și integrat într-o nouă lume, într-o nouă condiție umană. Cei cărora le revine responsabilitatea deplină sunt, după cum spuneam, nașii. Astfel, pe lângă părinții biologici, copilul „obține” apărarea și ajutorul unor alți membri ai grupului, respectiv nașii, considerați, de acum, părinți spirituali ai acestuia.

Rolul nașilor continuă și după realizarea momentului religios, când copilul este îmbrăcat de către nașă în haine noi, aduse de ea. Prin aceste hăinuțe oferite, nașii „dau o nouă viață copilului”³³. După cum remarcă Irineu Pop

²⁶ Inf. Stângă Fica, 68 de ani, com. Unirea, jud. Dolj.

²⁷ Inf. Brânzan Maria, 85 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

²⁸ Inf. Răduică Alexandru, 83 de ani, sat Cioroiu, com. Fălcoiu, jud. Olt.

²⁹ Irina Nicolau, Ioana Popescu, *op. cit.*, p. 49.

³⁰ Primitivii acordau o mare importanță numelui, legătura dintre acesta și persoană fiind foarte puternică. Mulți dintre ei considerau numele ca fiind esențial pentru viață, credință în virtutea căreia adoptau anumite nume secrete, cunoscute numai de inițiați și care nu se rosteau niciodată în public, mai ales în fața dușmanilor. Se credea că, folosindu-se de aceste nume, răuvoitorii puteau aduce mari nenorociri celor care le purtau, putând provoca chiar moartea.

³¹ Irina Nicolau, Ioana Popescu, *op. cit.*, p. 54.

³² Arnold von Gennep, *Riturile de trecere*, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 65.

³³ Rossana Lok, *Gifts to the dead and the living*, Leiden, The Netherlands, 1991, p. 89.

Bistrițeanul, „veșmântul alb în care persoana nou botezată este îmbrăcată, imediat după Botez, arată «înnoirea vieții». Este veșmântul unui rege, omul fiind iarăși rege al creației. Lumea este din nou viața sa, și nu moartea sa, fiindcă el știe ce să facă cu ea”³⁴.

Copilul este adus acasă, de la biserică, tot de către nașă. Momentul este însoțit de rituri augurale și apotropaice. În jud. Gorj, la Dobrița, com. Runcu: „Când nașa aducea [copilul] de la biserică, îl punea jos pe pragul casei, iar mama copilului trebuia să treacă de trei ori peste el, ca să nu se deoache. Apoi îl punea pe masa întinsă și pe care erau toate ce urmau să se servească oaspeților. Nașa îi pune pe buze din toate, atingea numai mâncare și băutură, ca să aibă parte de toate în viață”³⁵, iar în satul Olteanu, com. Glogova: „Când veneau acasă, nașa îl aducea în brațe. Se puneau pe o masă joasă și rotundă: pâine, să aibă belșug; carte, să fie învățat; miere, să fie dulce; busuioc; banul de la scaldă. Nașa îl pune pe masă, peste aceste obiecte și de acolo îl lua mama”³⁶.

La Slătioara, jud. Vâlcea, pentru a-i predestina copilului calități fizice și morale, în momentul sosirii de la Biserică, între nașă și mamă avea loc un schimb de replici. Nașa întreba: „Cum e copilul?”; i se răspundea: „Cumintel!”; „E deștept?”, „Deștept!”, „Doarme?”, „Doarme!”³⁷. Întrebările erau diferite în funcție de dorințele pe care le avea mama în legătură cu viitorul copilului. La Cetate, jud. Dolj, pruncul este dat mamei în pragul ușii, în timp ce nașa rostește formula: „Mi-ai dat un păgân, ți-am adus un creștin”³⁸.

Importanța nașilor este remarcată și în cadrul ospățului organizat cu prilejul botezului. Momentul consemnează, sub aspect social-festiv, recunoașterea copilului de către colectivitatea care l-a integrat: „Ospățul de la cumetrie... este momentul de consfințire colectivă a «integrării», implicând și un efort al colectivității la această integrare”³⁹. Acesta se dorește a fi o rezolvare a stării de dezechilibru produsă în sânul familiei și al comunității, fie prin apariția unui nou membru, fie prin plecarea miresei de la casa părintească sau plecarea unui individ în „lumea de dincolo”.

Cinstea deosebită de care se bucură nașii reiese din locul pe care aceștia îl ocupă la masă: „Locul nașului și moșului era unul oprit: moașa și nașa la mijloc și soții lor pe margine. Și după aceea se servea”⁴⁰. Prestigiul nașilor este marcat prin darul oferit după încheierea mesei. Dacă în secolul trecut, darul oferit de nași consta mai mult în bunuri materiale, menite să ajute părinții la

---

³⁴ Irineu Pop-Bistrițeanul, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001, p. 147.

³⁵ *Sărbători și obiceiuri...*, p. 47.

³⁶ *Ibidem*, pp. 47-48.

³⁷ *Ibidem*, p. 48.

³⁸ Inf. Vasile Vasilica, 57 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

³⁹ Mihai Pop, Pavel Ruxândoiu, *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1991, p. 143.

⁴⁰ *Sărbători și obiceiuri...*, p. 47.

creșterea copilului: „Nașii dăruiau îmbrăcăminte pentru copil și o sumă de bani ca dar la masa cumetriei, ca sprijin pentru copil și mamă”⁴¹, în ultimul timp, darul nașilor se materializează mai mult în bani.

Nașa are un important rol ritual și a doua zi după botez, când nou-născutului i se face „prima scaldă după botez”, „i se ia mirul”. Spre deosebire de prima scaldă după naștere, care se desfășoară în cadrul restrâns al familiei, prima scaldă după botez este prilejuită de un moment cu caracter social-festiv și se desfășoară cu o participare numeroasă. Potrivit unei informații din com. Maglavit, jud. Dolj, baia se făcea cu apă neînceptută luată de la fântână, după răsăritul soarelui⁴². În apă se pun diferite obiecte rituale, fiecare cu o încărcătură simbolică deosebită: „Este bine ca în apă să se pună flori, ca să fie copilul frumos ca floarea, busuioc, un ban, ca să aibă noroc de bani, câteva boabe de grâu”⁴³. Nu lipsește, desigur, apa sfințită, pentru ca nou-născutul să fie ferit de rele și să fie ca aceasta de curat.

Referitor la tradiția păstrării nașilor de baștină, trebuie să subliniem conservatorismul satelor oltene. Există, astfel, *naș de baștină*, *naș de moștină*, *naș din vechime*. Remarcăm, în cultura populară românească, credința în existența unui singur naș pentru copil. Era obligatoriu ca cel puțin primul copil născut să fie botezat de nașii de cununie. Doar în situații excepționale, atunci când nașii refuzau sau nu mai trăiau, se alegea un altul. În ultimul caz, funcția de naș era preluată de către fiul cel mai mare al acestuia sau de către unul dintre ceilalți copii. Schimbarea nașilor se face numai cu acordul acestora, după cum aflăm de la bătrânele satului: „Copilul îl botează nașul care a cununat părinții. Dacă vrei să pui alt naș, îl întrebi mai întâi pe el. Dar nu e bine, nu se face așa ceva. Pui altul numai dacă el nu vrea să boteze copilul”⁴⁴.

Pe de altă parte, mentalitatea tradițională funcționează ca un sistem deschis care este receptiv la schimbare. Astăzi, există tendința ca noile cupluri să-și aleagă nașii pentru căsătorie și nu să continue tradiția. De regulă, se caută ca nășitul să rezolve probleme economice sau sociale. Așa cum notează Gail Kligman, citându-l pe Beck, „la un anumit nivel, el (nașul, n. n.) egalizează, transferând capital de la cel bogat la cel mai puțin bogat; la un alt nivel, conservă, prin accentuarea raportului asimetric patron-client și, la un alt nivel, mobilitatea socială poate fi implicată în măsura în care statutul nașului se îmbunătățește prin investiții crescânde în mai mulți fini, iar statutul finului se îmbunătățește la rândul lui”⁴⁵.

Așadar, nașii se aleg din rândul prietenilor sau persoanelor care beneficiază de un capital cultural în cadrul comunității (bogăție, statut, relații

⁴¹ *Ibidem*, p. 51.

⁴² Inf. Tonciu Maria, 87 de ani, com. Maglavit, jud. Dolj.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Inf. Stoenică Gheorghita, 89 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

⁴⁵ S. Beck, *The Emergence of the Peasant/Worker in a Transylvanian Mountain Community*, *Dialectical Anthropology*, 1, 1976, pp. 365-375 *apud* Gail Kligman, *op. cit.*, p. 33.

sociale). La începutul secolului al XXI-lea, informațiile din comuna Cetate, jud. Dolj, consemnează: „Acum nu mai e ca înainte. Nu se mai ține cont de naș. Alege fiecare pe cine vrea să-l cunune. Caută să fie om cu bani, cu avere sau să fie om mare, cu funcție”⁴⁶.

O altă situație, în care nașul de neam ieșea din rolul său, era atunci când copiii botezați de acesta nu trăiau. În acest caz, se alegea un alt naș, la întâmplare, în speranța că acesta va avea noroc. Obiceiul se numește „alegerea nașului din drum” și a fost identificat de anchetele etnografice aproape pe întreg teritoriul României. Se așeza copilul, bine înfășat, la o răspântie sau la marginea drumului, iar primul trecător care-l ridica era ales ca naș, fără obligații materiale⁴⁷.

În urma actului botezului, între nași și fini se instituie relații puternice care, asemenea tuturor alianțelor care stau la baza rudeniei, presupun un set de drepturi și de obligații, de servicii și contraservicii a căror respectare este observată prin sistemul de norme al colectivității respective⁴⁸.

Alături de îndatorirea nașilor față de copil, de a-l duce la botez și de a da în numele lui răspunsuri la celebrarea sacramentului, din momentul botezului, acestora le revine responsabilitatea, ca și părinților, de a se ocupa de viitoarea viață spirituală a nou-născutului: „Cine aducea un copil la botez – nota S. Fl. Marian – cine cerea botezul pentru un copil și-l reprezenta la celebrarea sacramentului cu mărturisirea și cu răspunsurile, lua prin aceasta asupra-și o grea răspundere și îndatorire înaintea lui Dumnezeu, a bisericii și a copilului. El garanta pentru viitoarea instrucțiune a copilului în învățăturile creștine și pentru educațiunea sa creștină. Ceea ce el a mărturisit și făgăduit în numele copilului conținea o promisiune din partea sa proprie, adică făgăduința că îl va îngriji, întrucât stă în puterile omenești, ca renunțarea de diavol și mărturisirea credinței să devie în viitor o adevărată faptă a copilului”⁴⁹.

Așadar, pe tot parcursul vieții lor, nașii trebuiau să-i îndrume pe fini în săvârșirea faptelor bune și să le ofere ajutor în caz de nevoie: „Nașul îi sfătuia, era al doilea părinte”⁵⁰; „Nașii erau ca niște părinți, se îngrijau de creșterea copilului, îl ajutau, îl sfătuiau. Mai târziu el era nașul de cununie, adeseori”⁵¹.

În același timp, finul este dator să-l respecte și să-l asculte pe naș ca pe propriii săi părinți trupești: „Trebuie să-l respecti pe naș toată viața; e ca și tatăl tău”⁵², „nu e bine să nu-ți respecti nașii; ei ți-au ținut lumânarea la botez și tot ei

⁴⁶ Inf. Stoenică Gheorghiuța, 89 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.

⁴⁷ Vezi Anca Ceașescu, *Rituri de trecere în societățile tradiționale. Nașterea*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014, pp. 164-166.

⁴⁸ Nicolae Constantinescu, *op. cit.*, p. 87.

⁴⁹ S. Fl. Marian, *Trilogia vieții (Nașterea la români)*, București, Cultura Națională, 1892 (reed. 2000, București, Editura Saeculum), p. 120.

⁵⁰ *Sărbători și obiceiuri...*, p. 39.

⁵¹ *Ibidem*, p. 40.

⁵² Inf. Vultureanu Lucica, 73 de ani, com. Dârvari, jud. Mehedinți.

o să te cunune”⁵³. Câteva mărturii în aceeași direcție sunt consemnate de Henri H. Stahl pentru satul Drăguș (Făgăraș): „Nu iese finul din vorba nașei nici cât trăiește, că ea dă seama la Dumnezeu de el. ... Că ea are legământ cu Dumnezeu și cine-l strică, cu Dumnezeu se strică. Că nașa-i mai mare și ca tata și ca mama și toate neamurile finului. ... Că dacă rămâne omu fără nașă e mai rău ca când i-ar muri mama...”⁵⁴. Finii aveau, totodată, obligația de a-i ajuta pe nași la muncile din gospodărie și de a participa la evenimentele importante din familia acestora: „când nașul moare, finul îi ține lumânarea, așa cum acesta i-a adus lumină la botez”⁵⁵.

Respectul față de nași se materializează și prin vizitele făcute acestora, de regulă la sărbătorile importante precum Crăciunul, Anul Nou, Paștele, ocazii cu care finii oferă nașilor conținutul unui coș și cadouri. La Ostroveni, jud. Dolj: „Părinții copilului se duceau cu plocon la nași la zile mari, până se căsătoreau copiii. Apoi mergeau ei cu plocon”⁵⁶, iar în județul Gorj, la Cloșani și Dobrița: „Părinții duc plocon la naș în ziua fixată de nași: un băncior de grâu, o spetie de porc, unul sau doi trandafiri din carne de porc, cinci-nouă kilograme de vin, trei kilograme de țuică și de cele mai multe ori un curcan”⁵⁷.

Legătura sacră creată între nași și fini, prin slujba religioasă, este consacrată ritual prin daruri încărcate cu funcții magice, rezultate din identitatea dintre donator și lucrul dat. Așa cum subliniază Marcel Mauss, darul oferit nu este un bun inert, ci unul însuflețit⁵⁸. Ca urmare a transmiterii unei părți din sufletul donatorului în darul oferit de el, acesta devine individualizat. Identitatea este doar parțială, după cum observă Mauss: „... *taonga* (darurile) par a fi dotate cu individualitate, chiar în afară de *hau* (sufletul), cel ce le conferă relația cu proprietarul lor”⁵⁹.

În urma schimbului de daruri, a oferirii și primirii acestora, între donator și cel care primește, în cazul de față între nași și fini, se stabilește un anumit cod comportamental: nașa îi dăruiește nou-născutului hăinuțe noi, părinții copilului le oferă nașilor daruri (colaci și alte produse alimentare).

Relațiile care se stabilesc între nași și fini sunt, după cum putem observa, deosebit de puternice, asemenea celor existente între părinți și copii. Datorită acestui statut al nașilor, se prelungesc anumite interdicții „proprii familiei nucleare (restrânse, conjugale) asupra grupurilor nași – fini, cu extensie dincolo de inșii implicați direct în relație, cuprinzând pe toți consangvinii direcți (frați, surori, copii), uneori chiar mai mult decât atât”⁶⁰. Interdicțiile vizează, cu

⁵³ Inf. Horcea Maria, 72 de ani, sat Știucani, com. Slivilești, jud. Gorj.

⁵⁴ Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 35.

⁵⁵ Irina Nicolau, Ioana Popescu, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁶ *Sărbători și obiceiuri...*, p. 44.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 45.

⁵⁸ Marcel Mauss, *Eseu despre dar*, Iași, Editura Polirom, 1997, p. 63.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 60.

⁶⁰ Nicolae Constantinescu, *op. cit.*, p. 89.

precădere, căsătoria dintre aceștia: „Nu e bine să te căsătorești cu copiii nașului”⁶¹, ne spune un informator din Fălcoiu, jud. Olt.

O tradiție foarte răspândită la români, care intră tot în atribuțiile nașilor, este *taierea moșului*. Un obicei păgân, fără nicio legătură cu practica creștină, care, cu timpul, și-a pierdut din semnificație. Este practicat la împlinirea vârstei de un an, moment care marchează trecerea primului prag din viață, și numai la băieți: „Cînd copilul împlinește un an, nașa îi taie moșul. Numai la băieți se taie moșul. Părul se leagă cu o panglică roșie și se trece printr-un colăcel cu gaură în mijloc, care a fost așezat pe capul copilului. Moșul se păstrează. La fel și colăcelul”⁶².

După cum spuneam, nașul, după botez, devine părintele spiritual al copilului, această înrudire fiind considerată, în popor, chiar mai puternică decât cea de sânge. Drept mărturie pentru trăinicia acestei forme de înrudire „convențională” stau informațiile oferite de bătrânii satului, care subliniază faptul că dacă între doi frați, unul botează copilul celuilalt, înrudirea de sânge dispare, ei zicându-și de acum încolo nu frate, ci naș, respectiv fin.

Așadar, după cum putem observa, în viața spirituală a satului tradițional românesc, „nașia” a reprezentat o instituție viabilă cu funcții importante și obligații reciproce bine definite. Relațiile de nașie care iau naștere odată cu botezul nou-născutului se păstrează de-a lungul întregii vieți a finului și se „moștenesc”, adesea, după norme specifice descendenței de sânge. În general, acestea sunt menținute un timp mai îndelungat pentru băieți și mai scurt pentru fete, deoarece numai băieții își păstrează la cununie nașii de botez.

THE INSTITUTION OF GODPARENTING IN THE TRADITIONAL COMMUNITIES FROM OLTENIA

(Abstract)

In the spiritual life of the Romanian traditional village, “the godparenting” has represented a viable institution with well-defined important functions and reciprocal obligations. The role of the godparents is a complex one, implying precise duties to be performed in the significant moments from the life of the godchildren: birth, marriage, funeral. Entitled through the relations that are established between godparents and godchildren, once with the Christening, this kind of relationship has been considered as strong as that between the blood relatives. The godparenting relations are preserved along the entire life of the godchild, they are “inherited”, seldom according to norms specific to the kinsmen.

Keywords: Oltenia, traditional communities, the institution of godparenting, the godparenting relations, beliefs, traditional customs.

⁶¹ Inf. Cochintu Ion, 55 de ani, sat Chilizii, com. Fălcoiu, jud. Olt.

⁶² Inf. Vasile Vasilica, 57 de ani, com. Cetate, jud. Dolj.